

VLADIMIR SERDAR

MEĐUNARODNE VEZE SVEUČILIŠTA

Do drugoga svjetskog rata postojale su samo privatne veze pojedinih nastavnika s inozemstvom i o tome se nije vodila nikakva službena evidencija.

Za vrijeme rata, a i nekoliko godina poslije rata, može se reći do 1950. godine, veze Sveučilišta sa stranim svijetom gotovo nisu postojale ili su bile veoma skromnih razmjera. Ne radi se samo o izostajanju kontakata između naučnih ustanova ili ličnih kontakata između naučnih radnika, već i o nemogućnosti redovnog primanja naučnih časopisa i strane literature uopće. Sapeta u bilo kojim granicama, nauka mora zamirati, pa je očito da je spomenuto »mirovanje« međunarodnih veza Sveučilišta ostavilo vidne negativne tragove na njegov naučni razvoj, jer je to razdoblje trajalo oko deset godina, što je u suvremenom rapidnom razvoju nauke i tehnike veoma dugi rok.

Od 1950. godine, možemo reći, strani svijet je za Sveučilište opet otvoren. Veze koje je ono od tada do danas uspostavilo i dalje uspostavlja s univerzitetima i naučnim ustanovama u drugim zemljama vrlo su brojne i raznovrsne.

Najbrže i u najvećem opsegu oživjele su veze koje su osobnim kontaktima uspostavili naučni radnici na Sveučilištu već prije rata i one koje su uspostavljali sa svojim kolegama u stranim zemljama kasnije. Te veze su i sada veoma brojne, vrlo korisne za spoznaje o naučnim dostignućima u svijetu i za upoznavanje naučne javnosti u inozemstvu o naučnim dostignućima u našoj zemlji. Na žalost, o tim je vezama teško voditi evidenciju i ona ne postoji, ali se predodžba o mnogobrojnosti tih veza može dobiti pregledom godišnjih izvještaja o radu svakog pojedinog fakulteta i sveučilišnih instituta.

Naučni radnici na Sveučilištu uspostavljaju naučne kontakte sa svojim kolegama u stranim zemljama sudjelovanjem u radu inozemnih nacionalnih i u radu internacionalnih naučnih udruženja u koja su učlanjeni. Budući da se, u pravilu, članarine u tim naučnim udruženjima moraju plaćati u stranoj valuti, a to plaćanje fakulteti mogu izvršiti preko odbora za međunarodne veze Sveučilišta, to se može dati podatak, da je u 1967. godini za članarine naučnih radnika Sveučilišta u inozemnim naučnim udruženjima uplaćeno oko 45 tisuća novih dinara (deviznih) za ukupno 164 članarine. Uplata gotovo svih članarina donosi članu i pravo primanja znanstvenih časopisa koje dotično udruženje izdaje a koje je član obavezan predati u vlasništvo biblioteke fakulteta kojem pripada. Budući da su časopisi najaktuelnije i najvažnije sredstvo informiranja o naučnim dostignućima, to je ta veza naših naučnih radnika s inozemstvom izvanredno važna za Sveučilište. Velikom broju inozemnih časopisa koji se primaju putem članstva u naučnim udruženjima treba dodati još oko 700 časopisa koji se dobivaju zamjenom za naše naučne publikacije.

Vrlo efikasni i neposredni kontakti naučnih radnika Sveučilišta ostvaruju se učestvovanjem na znanstvenim skupovima. Pored naučnih saznanja iz referata i komunikacija podnesenih na tim skupovima, naši naučni radnici svojim radovima koje iznose na njima upoznaju naučni svijet s našim dostignućima i rezultatima znanstvenog rada. Na taj način daju svoj doprinos afirmaciji i povećanju ugleda koji je Sveučilište već otprije uživalo u stranom svijetu. Sudjelovanjem na znanstvenim skupovima naši naučni radnici učvršćuju postojeća poznanstva i stječu mnoga nova, što je veoma važno za održavanje daljnjih veza pismenim putem s eminentnim svjetskim institucijama i radnicima.

Stranu valutu za učestvovanje na znanstvenim skupovima u inozemstvu odobrava odbor za međunarodne veze Sveučilišta. Za takve svrhe stoji odboru na raspolaganju ograničena sredstva (devizna), te ih odbor mora što racionalnije trošiti. U tu svrhu odbor odobrava stranu valutu samo aktivnim učesnicima na znanstvenim skupovima u inozemstvu, tj. nastavnicima i naučnim radnicima koji učestvuju na skupu s podnesenim referatom. Za učestvovanje asistenata na naučnim skupovima dovoljno je znanstveno saopćenje. Tim, nešto blažim, kriterijem za asistente željelo se asistentima omogućiti sudjelovanje na znanstvenim skupovima, kako bi im se pružila prilika da sklope poznanstva, da se pokušaju afirmirati i da čuju što je postignuto u njihovoj struci u svijetu.

U 1967. godini na znanstvenim skupovima u inozemstvu sudjelovao je s podnesenim referatom 71 profesor i docent te 25 asistenata, dakle, oko stotinu učesnika u jednoj godini, što nesumnjivo predstavlja znatno učešće naučnih radnika sa Sveučilišta u međunarodnim znanstvenim zbivanjima. To je učešće u stvari i nešto veće, jer ima naučnih radnika koji sudjeluju na znanstvenim skupovima u inozemstvu na osnovi bezdeviszne razmjene ili šalju svoje referate a osobno ne prisustvuju skupu. Na žalost, o tim aktivnostima nema evidencije. Odbor za međunarodne veze pri našem Sveučilištu odobrio je 1967. godine za učestvovanje na znanstvenim skupovima u inozemstvu svotu od 110.751 novih dinara (deviznih).

Nakon nedavne promjene u ulozi i djelokrugu rada Savezne komisije za kulturne veze s inozemstvom, kompetencije o uspostavljanju i održavanju veza s univerzitetima i naučnim ustanovama u inozemstvu prešle su na republičke komisije za kulturne veze s inozemstvom, a većim dijelom i na same zainteresirane naučne ustanove, među kojima i na Sveučilište. Ta novina ima svojih prednosti, jer su sada programi veza s inozemstvom više prilagođeni stvarnim željama, potrebama i mogućnostima nego što je to bilo prije kada je Savezna komisija za kulturne veze s inozemstvom, ostavljajući obaveze što su slijedile iz konvencija o kulturnoj suradnji koje su predstavnici naše zemlje potpisivali sa stranim zemljama, tek »post festum« uključivala univerzitete u tu akciju. Međutim, ta preorijentacija ima i svoju lošu stranu. Savezna komisija za kulturne veze s inozemstvom raspolagala je znatnim novčanim sredstvima za uspostavljanje veza s inozemstvom. Prelaskom kompetencija sa savezne na republičke komisije i na same interesente nisu na njih prenesena i novčana sredstva, tako da su se republičke komisije i interesenti odjednom našli sa širokim kompetencijama, a bez sredstava da ih provode u život. U toj su se situaciji našli pogotovu fakulteti koji još ni do danas ne mogu dobiti nikakva sredstva za ostvarivanje veza s inozemnim univerzitetima, fakultetima ili naučnim ustanovama, a donekle i Sveučilište. Posljedica je takve situacije bila ta da je Sveučilište počelo međuuniverzitetsku suradnju ostvarivati bilateralnim ugovorima.

U Kijevu je 1964. godine potpisan ugovor o suradnji između Kijevskog univerziteta i Sveučilišta u Zagrebu. Suradnja obuhvaća razmjenu naučnih radnika na bazi reciprociteta sa ciljem izmjene znanstvenih iskustava i održavanja predavanja, izmjene studentskih grupa, izmjene naučnih i stručnih informacija i drugih univerzitetskih publikacija. Ti oblici suradnje provode se na osnovi radnog programa koji potpisuju rektori dvaju univerziteta na početku kalendarske godine. Takve programe potpisalo je naše Sveučilište za godine 1965, 1966, 1967. i 1968.

Na bazi ugovora i tih radnih programa provedena je izmjena nastavnika. Devet nastavnika našeg Sveučilišta i osam nastavnika Univerziteta u Kijevu boravilo je u SSSR odnosno u Jugoslaviji. Prilikom tih posjeta, naši profesori i profesori iz Kijeva održali su niz predavanja i sastanaka s kolegama iz struke. Četiri biologa našeg Sveučilišta bili su 1968. godine na ljetnoj praksi na Krimu, a dva biologa Univerziteta u Kijevu bili su na ljetnoj praksi u Institutu za biologiju mora u Rovinju i druga dvojica u Institutu za oceanografiju i ribarstvo u Splitu.

Organiziran je dolazak grupe od 15 studenata iz Kijeva koji su boravili tri tjedna u Zagrebu i na moru. Grupa od 15 naših studenata provela je tri tjedna u sportskom kampu na Dnjepru, a posjetila je Moskvu i Lenjingrad. Predviđeno je da univerziteti u Zagrebu i Kijevu izmijene izložbu o životu i radu studenata.

Na proslavi Oktobarske revolucije 1967. godine u Kijevu sudjelovali su rektor Sveučilišta i sekretar sveučilišnog komiteta Saveza komunista.

Zagrebačko Sveučilište potpisalo je 1965. godine ugovor o međuuniverzitetnoj suradnji s univerzitetom u Rostocku. Obostrana suradnja na bazi radnih programa, koji su bili potpisani 1966, 1967. i 1968. godine predviđa: izmjenu naučnih radnika radi održavanja predavanja i referata o problemima od zajedničkog interesa; sudjelovanje na znanstvenim skupovima, svečanostima i drugim priredbama obaju univerziteta; izmjenu informacija o naučnim istraživanjima i izmjenu materijala i literature, udžbenika i univerzitetskih časopisa.

U okviru radnih programa 14 profesora iz Rostocka boravilo je u Jugoslaviji, a deset profesora Sveučilišta u Demokratskoj Republici Njemačkoj.

Naše Sveučilište je 1966. godine potpisalo ugovor o međuuniverzitetnoj suradnji s Tehničkim univerzitetom u Dresdenu. Uz ugovor je potpisan i radni program za g. 1966. i 1967. Predviđena izmjena nastavnika nije tih godina ostvarena zbog nedostatka novčanih sredstava.

Potkraj 1967. godine delegacija Sveučilišta od četiri profesora dogovorila je u Dresdenu radni program za 1968. godinu, koji je djelomično bio realiziran. Četiri profesora Tehničkog univerziteta u Dresdenu boravila su u Jugoslaviji, a očekuje se da će još četiri profesora doći.

Sveučilište je godine 1964. sklopilo ugovor o međuuniverzitetnoj suradnji s rudarskom akademijom u Freiburgu. Ugovorom, odnosno radnim programom, obuhvaćena je suradnja te Akademije s Rudarsko-geološko-naftnim fakultetom Sveučilišta koji je realizirao ugovorom predviđenu suradnju. Sveučilište je 1967. godine moralo raskinuti taj ugovor jer više nije imalo dovoljno novčanih sredstava da ispunjava obaveze iz tog ugovora. Rudarsko-geološko-naftni fakultet je tu suradnju nastavio u skromnijem opsegu.

Komisija za međunarodne veze planirala je proširenje suradnje barem s univerzitetima u onim gradovima s kojima Zagreb već ima uspostavljene veze, kao što su Bologna, Bordeaux i Birmingham, i još s nekim koji su nudili svoju suradnju, kao npr. univerziteti u ČSSR, Italiji i Indiji. Sveučilište dosada nije moglo te veze realizirati jer nije imalo dovoljno financijskih sredstava.

Komisija za međunarodne veze odabire kandidate koji se natječu za stipendije Fordove fundacije (za društvene nauke), stipendije prema Fulbrightovu programu, za Humboldtovu stipendiju i za stipendije koje raspisuje Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD). Iako su natječaji za te stipendije otvoreni za javnost, prioritet se, kao što se moglo ustanoviti po dosadašnjoj praksi, daje kandidatima koje predlaže Sveučilište.

Napose treba istaknuti dugoročne veze Sveučilišta s univerzitetom u Strassbourgu, na temelju kojih se svake godine izmjenjuje po pet studentskih stipendija. Stipendiste odabire komisija za međunarodne veze na prijedlog fakultetâ.

U okviru Fulbrightova programa, Sveučilište može označiti koje bi profesore sa SAD univerziteta željelo primiti kao gostujuće profesore na jedan do dva semestra. Te profesore naše Sveučilište uglavnom traži za održavanje postdiplomske nastavne djelatnosti. Trošak puta i boravka pada na teret fondova prema Fulbrightovu programu.

Fulbrightov program i Fordova fundacija omogućuju da se financira realiziranje znanstvenih projekata. Jedan od tih projekata ostvaruje vrlo uspješno Filozofski fakultet našeg Sveučilišta; to je projekt komparativnog izučavanja engleskog i hrvatskosrpskog jezika.

Filozofski fakultet u Zagrebu osnovao je 1950. godine »Seminar za strane slaviste«, koji se od tada održava svake godine za vrijeme ljetnog raspusta dva tjedna na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i dva tjedna na Filozofskom fakultetu u Zadru. Interes stranih slavista za učestvovanje na tim seminarima vrlo je velik, tako da je broj učesnika već porastao i do stotinu. Na seminaru sudjeluju slavisti iz svih zemalja Evrope, iz SAD i Južne Amerike. Dosada je na seminarima sudjelovalo 1.145 stranih slavista. Seminar se održava pod pokroviteljstvom Savezne komisije za kulturne veze s inozemstvom, a u njegovu radu učestvuju nastavnici i lektori sa svih jugoslavenskih univerziteta.

Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu osnovao je 1963. godine »Korčulansku ljetnu školu« kao godišnji međunarodni sastanak filozofa i sociologa, na kojem se tretiraju problemi tzv. akademske vanškolske izobrazbe na području filozofije i sociologije. Zadaća je tog skupa, koji se održava svake godine, da usavršava znanje diplomiranih filozofa i sociologa, da se na skupu izmjene naučna iskustva i mišljenja domaćih i stranih filozofa i sociologa (pretežno marksista, ali i nemarksista). Dosada je održano pet sastanaka, od kojih je svaki trajao po deset dana i bio ispunjen iznošenjem referata i održavanjem diskusije.

I u daljem razvijanju međunarodnih veza Sveučilišta sačinjavat će bazu osobni kontakti profesora i naučnih suradnika na fakultetima i institutima. Sveučilište kao cjelina inicirat će, potpomagati i podržavati proširivanje i produbljanje tih veza, a u tu svrhu morat će poraditi na tom da se osiguraju i sredstva za realiziranje takvog programa razvoja.